

ΗΜΙΕΛΕΥΘΕΡΙΑ: ΜΙΑ ΒΑΣΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΟΠΩΣ ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ ΣΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Δικηγόρου, κατόχου μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών
(DEA) Εγκληματολογίας του Παν/μίου του Δικαίου, της Οικονομίας
και των Κοινωνικών Επιστημών των Παρισίων - Paris II.

Δεν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για σωφρονιστικό σύστημα άξιο του ονόματός του χωρίς επαρκείς δυνατότητες διαφοροποίησης στον τομέα εκτέλεσης των ποινών¹.

Η ημιελευθερία (*semi-liberté*) αποτελεί μία τέτοια δυνατότητα διαφοροποίησης και εξατομίκευσης της ποινής², η οποία αποβλέπει κατά κύριο λόγο στην κοινωνική επανένταξη του κρατουμένου. Ο ελληνικός Σωφρονιστικός Κώδικας³ προβλέπει με τον όρο «ημιελευθερία» το καθεστώς των κρατουμένων οι οποίοι απολαμβάνουν «πλειόνων ανέσεων και μείζονος ελευθερίας», ώστε η διαβίωσή τους να προσεγγίζει «προς τον ελεύθερον εν τη κοινωνία βίον» (άρθρ. 112.3 ΣΚ). Δύνανται, μάλιστα, οι παραπάνω κρατούμενοι στα πλαίσια της «ημιελευθερίας», ως τελευταίας φάσης του προοδευτικού συστήματος⁴, να λαμβάνουν και άδειες απουσίας ορισμένων ημερών (άρθρ. 112.4 ΣΚ).

Το καθεστώς αυτό που απλώς προβλέπεται (καθότι δεν εφαρμόζεται στην πράξη) από τον ελληνικό Σωφρονιστικό Κώδικα, απέχει κατά πολύ από την ημιελευθερία ως αυτοτελή μορφή *intra muros* σωφρονιστικής μεταχείρισης, όπως αυτή καθιερώνεται από το γαλλικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Για το λόγο αυτό, θεωρούμε σημαντική μία συνοπτική επισκόπηση αυτού του θεσμού, όπως αυτός εξελίχθηκε και επικράτησε στο γαλλικό δίκαιο, στα πλαίσια μάλιστα της επικείμενης μεταρρύθμισης του σωφρονιστικού μας συστήματος.

Ο γαλλικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας προβλέπει στα πλαίσια έκτισης των περιοριστικών της ελευθερίας ποινών, ορισμένες δυνατότητες διαφοροποίησης από το κλασικό μοντέλο

του εγκλεισμού σε κατάσταση κράτησης, συμβάλλοντας περισσότερο ή λιγότερο στην εξατομίκευση της ποινής.

Η ημιελευθερία ως μορφή εκτέλεσης των ποινών θα μπορούσε να θεωρηθεί αν όχι ως λύση, τουλάχιστον ως διέξοδος στο πρόβλημα των μικρής χρονικής διάρκειας ποινών φυλάκισης.

Αυτή η «λύση» αφού δοκιμάστηκε σε πειραματικό στάδιο για μια δεκαετία στη Γαλλία, υιοθετήθηκε τελικά από το γαλλικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας που άρχισε να ισχύει την 2.3.1959.

Η προοδευτική εφαρμογή αυτού του μέτρου καθώς και οι τροποποιήσεις που έγιναν, έχουν σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του.

Το μέτρο της ημιελευθερίας μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ενδιάμεσο στάδιο ανάμεσα στη φυλάκιση και την ελευθερία για τους καταδικασμένους σε μακρόχρονες ποινές αλλά και ως τρόπος εκτέλεσης της ποινής, όταν αυτή είναι μικρής χρονικής διάρκειας⁵.

Στο πρώτο μέρος αναφερόμαστε στην ιστορική εξέλιξη του θεσμού και στους τρόπους εφαρμογής του, όπως είναι σήμερα.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει μία στατιστική θεώρηση του θέματος η οποία συνοδεύεται από την εντόπιση των πλεονεκτημάτων και των δυσκολιών στην πρακτική εφαρμογή του μέτρου.

A. Ο θεσμός στη θεωρία

1. Εξέλιξη του θεσμού.

α. Η πρώτη του μορφή.

Στην αρχή κανένα νέο νομικό κείμενο δεν κρίθηκε απαραίτητο και έγιναν δεκτοί στην ημιελευθερία μόνον εκείνοι οι κρατούμενοι οι οποίοι θα μπορούσαν να επωφεληθούν από το μέτρο της υπό όρο απόλυσης⁶: επρόκειτο, δηλαδή, για «δοκιμασμένα» άτομα και μάλιστα καταδικασμένους σε μακρόχρονες ποινές.

Έτσι επιλέχθηκαν τα πρώτα πενήντα άτομα, το 1948, για να κριθεί στην πράξη και για διάστημα

1. J. Favard, *Le labyrinthe pénitentiaire*, Le Centurion, Paris 1981, σ. 110.

2. Π. Παπαδόπουλος, Το οριστικό προσχέδιο ενός νέου Κώδικα της Γαλλίας ΝοΒ 4, 354. Βλ. επίσης σ. 360 όπου χρησιμοποιείται και ο όρος «μερική κράτηση».

3. Γ. Παπούσης, Σωφρονιστικός Κώδικας, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1981.

4. Η. Δασκαλάκης, Η μεταχείριση του εγκληματία, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981, σ. 100.

5. G. Levasseur, A. Chavanne, J. Montreuil, *Droit pénal et procédure pénale*, Sirey, Paris, 1986 (2e appée - 8e éd.) σ. 264.

6. J. Favard, *ό.π.* σ. 113.

έξι μηνών ο νέος θεσμός και οι δυνατότητές τους ν' αντισταθούν στα ερεθίσματα της ελευθερίας πριν τους παραχωρηθεί η υπό όρο απόλυση.

Αργότερα η εφαρμογή της ημιελευθερίας επικράτησε στα ανδρικά σωφρονιστικά καταστήματα όπου εγκαθιδρύθηκε το προοδευτικό καθεστώς⁷ και τέλος σε όλα τα υπόλοιπα, ακόμα και τα γυναικεία. Τελικά, ο ΚΠΔ πρόβλεψε την ημιελευθερία με αυτή την πρώτη της μορφή στο άρθρ. D 134 και μάλιστα άφησε τα περιθώρια για εφαρμογή της, εξαιρετικά, σε περιπτώσεις βραχύχρονων ποινών (δηλαδή, για εκείνους οι οποίοι είχαν υπόλοιπο ποινής το πολύ ένα χρόνο).

β. Η δεύτερη μορφή.

Η δεύτερη μορφή της ημιελευθερίας είναι η *ab initio*, δηλαδή, η παραχωρούμενη ταυτόχρονα με τον εγκλεισμό σε κατάσταση κράτησης σε άτομα για τα οποία θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό να διατηρήσουν την εργασιακή τους απασχόληση, που βέβαια κινδυνεύουν να χάσουν σε περίπτωση μη εφαρμογής αυτού του μέτρου⁸.

Σ' αυτή την περίπτωση, αποφασίζει ο Δικαστής Εκτέλεσης των Ποινών⁹ μετά από συνδιάσκεψη με το Συμβούλιο Εκτέλεσης των Ποινών, πλην επείγοντος.

γ. Η τρίτη μορφή.

Η ημιελευθερία εξελίχθηκε περαιτέρω μετά το 1970. Με ένα νόμο της 17.7.1970¹⁰, εφόσον το δικαστήριο απαγγέλλει μία ποινή φυλάκισης ίση ή κατώτερη των έξι μηνών τότε το ίδιο το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι αυτή η ποινή θα εκτιθεί υπό το καθεστώς της ημιελευθερίας, αν ο ενδιαφερόμενος μπορεί να δικαιολογήσει άσκηση επαγγελματικής απασχόλησης, εγγραφή σε εκπαιδευτικό ίδρυμα ή επαγγελματική επιμόρφωση ή τέλος, ιατρική θεραπεία.

Όπως με την *ab initio* ημιελευθερία, η βασική ιδέα είναι πως φαίνεται προτιμότερο να προωθη-

θεί η κοινωνική επανένταξη ξεκινώντας από το ήδη υπάρχον και λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη την ελεύθερη επιλογή του ενδιαφερομένου.

2. Η νομοθετική ρύθμιση¹¹.

α. Διαδικασία.

Εκτός από την περίπτωση στην οποία αποφασίζει το επί της ουσίας δικαστήριο¹², η απόφαση η οποία αφορά τους τρόπους εκτέλεσης των ποινών και γενικότερα τις βασικές μορφές σωφρονιστικής μεταχείρισης λαμβάνεται από το δικαστή εκτέλεσης των ποινών, μετά από πρόταση ή σύμφωνη γνώμη του Διευθυντή του καταστήματος κράτησης και, πλην επείγοντος στα πλαίσια του Συμβουλίου Εκτέλεσης των Ποινών (άρθρ. D 119 και 722 CCP). Κατ' εξαίρεση αυτής της αρχής, η ημιελευθερία αποφασίζεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, εφόσον χορηγείται δοκιμαστικά πριν από την υπό όρο απόλυση (D 120). Στην περίπτωση δε της άρσης αυτού του μέτρου, πάλι ο Δικαστής Εκτέλεσης των Ποινών θα είναι εκείνος που θα αποφασίσει εφόσον εκείνος είχε εγκρίνει την εφαρμογή του. Αν το μέτρο της ημιελευθερίας παραχωρήθηκε από το δικαστήριο το οποίο έκρινε επί της ουσίας, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο του τόπου κράτησης του ενδιαφερομένου απαγγέλλει την ενδεχόμενη άρση βάσει αναφοράς του Δικαστή Εκτέλεσης των Ποινών (άρθρ. 723-2 CCP). Ο τελευταίος δύναται, πάντως να διακόψει την εφαρμογή της ημιελευθερίας, αν υπάρχει επείγον (723-2 CCP). Σε αυτή την περίπτωση, το δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει μέσα σε πέντε ημέρες, τη διατήρηση ή την άρση αυτού του μέτρου (άρθρ. 723-2 CCP).

β. Επωφελοόμενοι κρατούμενοι.

Οι προϋποθέσεις εφαρμογής του μέτρου της ημιελευθερίας παρουσιάζουν και αυτές εξέλιξη.

Έτσι το 1975, οι κρατούμενοι οι οποίοι μπορούσαν να επωφεληθούν έπρεπε να μην υπόκεινται σε ποινή μεγαλύτερη των 6 μηνών ή το υπόλοιπο της ποινής τους να μη ξεπερνά τον 1 χρόνο ή τέλος, να έχει εγκριθεί η υπό όρο απόλυσή τους της οποίας θα προηγείται ένα στάδιο δοκιμασίας, υπό το καθεστώς της ημιελευθερίας¹³. Το 1978 προστέθηκαν οι περιορισμοί του άρθρου 720-2 CCP, σύμφωνα με τους οποίους το μέτρο της ημιελευθερίας αποκλείεται αν δεν έχει εκπνεύσει η «περίοδος ασφάλειας» (οι ανήλικοι εξαιρούνται),

7. J. Laguer, *Criminologie et Science Pénitentiaire*, mémentos Dalloz, Paris 1985, σ. 81, «προοδευτικό σύστημα: εφαρμόζονται τα δύο ακραία συστήματα (περίοδος απομόνωσης, φάση εμπιστοσύνης) αλλά διαδοχικά κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής και τείνει προς βαθμιαία απελευθέρωση».

8. J. Favard, *ό.π.* σ. 113.

9. *Juge de l'application des peines (J.A.P.)*. Το καθεστώς του ορίστηκε με διάταγμα της 3.7.79 ως επιφορτισμένου με την εκτέλεση των ποινών (εξαιρική της ποινής, τρόποι εκτέλεσης των ποινών) καθώς και με τα περιστατικά της ζωής των εγκλειστών (μεταγωγές, προβλήματα συμπεριφοράς κ.λπ.). Πλην επείγοντος ο J.A.P. αποφασίζει στα πλαίσια του Συμβουλίου Εκτέλεσης των ποινών, του οποίου και προεδρεύει (άρθρ. D 115 επ. CCP).

10. Ν. 70-643 της 17.7.70, άρθρ. 723-1 CCP.

11. Η νομοθετική ρύθμιση θεσπίζεται με τα άρθρα D 118 επ. και D 136 επ. CCP, σύμφωνα με τα διατάγματα της 3.7.1979 και 12.9.1972 αντίστοιχα (*Code de Procédure Pénale - Dalloz, Paris 1985-86*).

12. *Ο.π.*, περίκτ. γ, άρθρ. 723-1 CCP.

13. J. Favard, *ό.π.* σ. 246.

δηλαδή, ολοκληρωτικά όταν πρόκειται για ποινές τουλάχιστον 10 ετών για ορισμένα αδικήματα, το μισό της ποινής ή 15 χρόνια για την περίπτωση της πρόσκαιρης και της ισόβιας κάθειρξης αντίστοιχα. Κατόπιν αποφάσεως του αρμοδίου δικαστηρίου για κάθε αδίκημα σε περίπτωση καταδίκης (δίχως αναστολή) σε «περισσότερα από 3 χρόνια, είναι δυνατόν να κριθεί σκόπιμη η εκπνοή μιας «περιόδου ασφάλειας».

Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει δυνατότητα μέτεπειτα μείωσης εφόσον ο κρατούμενος παρουσιάσει σοβαρά δείγματα κοινωνικής επανένταξης (άρθρ. 720-4 CCP)¹⁴.

Τέλος, το 1981, προστέθηκαν ορισμένες περαιτέρω προϋποθέσεις, όμως το καθεστώς του 1978 επικράτησε.

γ. Καθεστώς.

Το ιδιαίτερο καθεστώς των ημιελεύθερων κρατούμενων δεν τους απαλλάσσει από τη γενικότερη υποχρέωσή τους απέναντι στο σύνολο των πειθαρχικών κανόνων, λαμβανομένων υπόψη, βεβαίως, των αποκλίσεων οι οποίες απορρέουν από το ιδιαίτερο καθεστώς τους (D 124, D 139 CCP). Σε περίπτωση παράβασης αυτών των κανόνων, υπαναχώρησης στην υποχρέωση καλής διαγωγής όπως και σε κάθε άλλο συμβάν επιλαμβάνεται ο Δικαστής Εκτέλεσης των Ποινών (décr. no 72-852 du 12.9.72).

Το καθεστώς της ημιελευθερίας επιτρέπει στους κρατούμενους, έξω από το κατάστημα κράτησης και χωρίς συνεχή επίβλεψη κατά τη διάρκεια της ημέρας, είτε την άσκηση ενός επαγγελματός με τις ίδιες συνθήκες και προϋποθέσεις ενός ελεύθερου εργαζόμενου είτε την παρακολούθηση μιας εκπαίδευσης ή επαγγελματικής επιμόρφωσης είτε ακόμα την ιατρική ή νοσοκομειακή παρακολούθηση (άρθρ. 723, D 118, D 136 CCP). Ο κρατούμενος είναι όμως υποχρεωμένος να επιστρέφει καθημερινά στη φυλακή μόλις εκπνέει ο απαραίτητος χρόνος, (διαφορετικά θεωρείται δραπέτης) και να παραμένει συνεχώς μέσα τις ημέρες κατά τις οποίες διακόπτονται για οποιοδήποτε λόγο οι παραπάνω ασχολίες (D 125, D 136 CCP).

Στις υποχρεώσεις του είναι να σέβεται τους γενικούς κανόνες, δηλαδή τους καθορισμένους από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, οι οποίοι αφορούν τους όρους ευπρεπούς εμφάνισης, κανονικότητας και αποτελεσματικότητας στην εργασία, πραγματικής συμμετοχής στο χώρο της απασχόλησης και βέβαια, να υπακούει στους ειδικούς

κανόνες οι οποίοι ρυθμίζουν το ιδιαίτερο καθεστώς του (D 139 CCP).

Έτσι η διατήρηση ή ακόμα και η παραχώρηση της ημιελευθερίας είναι πιθανόν να εξαρτάται από μία ή περισσότερες προϋποθέσεις, όπως: να μην οδηγεί ορισμένα οχήματα, να μη συναναστρέφεται ορισμένους κρατούμενους και κυρίως τους συναυτουργούς, να μη συχνάζει σε ορισμένες περιοχές, να απέχει από κάθε κατάχρηση αλκοολούχων, να μην ασκεί την επαγγελματική δραστηριότητα επ' ευκαιρία ή κατά την άσκηση της οποίας τελέσθηκε το αδίκημα κλπ.

Οι ημιελεύθεροι κρατούμενοι, επειδή τους επιτρέπεται να εξέρχονται από το κατάστημα κράτησης χωρίς επιτήρηση, είναι υποχρεωμένοι να φέρουν ένα πιστοποιητικό το οποίο να βεβαιώνει την κανονικότητα της κατάστασής τους. Πρόκειται για ένα φυλλάδιο όπου αναγράφονται τα στοιχεία ταυτότητάς τους, τόπος και χρόνος που τους επιτρέπεται να απασχοληθούν καθώς και ώρα επιστροφής στη φυλακή (άρθρ. D 123 CCP). Δύνανται εξάλλου να γευματίζουν το μεσημέρι στον τόπο της απασχόλησής τους καθώς και να κρατούν ένα χρηματικό ποσό προορισμένο για τις βασικές ανάγκες έξω από τη φυλακή (άρθρ. D 122 CCP). Το ύψος αυτού του ποσού, το οποίο και παρακρατείται από το μερίδιό τους, το κρίνει ο Διευθυντής του σωφρονιστικού καταστήματος κατά την ώρα της εξόδου. Όταν δε επιστρέφουν, αφού δικαιολογήσουν τα έξοδά τους, καταθέτουν το υπόλοιπο, αν υπάρχει, στο λογιστήριο (άρ. D 122 CCP).

Β. Ο θεσμός στην πράξη

1. Σύντομη στατιστική παρουσίαση.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη των διαφόρων μορφών ημιελευθερίας όπως απεικονίζεται μέσα από τα στατιστικά δεδομένα.

Έτσι το 68% των 2.928 μέτρων αυτής της φύσεως τα οποία απαγγέλθηκαν το 1975 εντάσσονταν ακόμη στην παραδοσιακή κατηγορία της λήψης του μέτρου σε κάποιο στάδιο έκτισης της ποινής, ενώ το 1978 4.600 από τα παραπάνω μέτρα μοιράστηκαν κυριολεκτικά ανάμεσα στην κλασική μορφή ημιελευθερίας και την *ab initio*. Αντίθετα, η ημιελευθερία η οποία απαγγέλλεται από το δικαστήριο το οποίο έκρινε επί της ουσίας δεν γνώρισε την ίδια επιτυχία και το ποσοστό της δεν υπερβαίνει το 6% του συνόλου των ληφθέντων μέτρων αυτής της τάξης¹⁵.

Το 1980 απαγγέλθηκαν 5.353 αποφάσεις αποδο-

14. J. L a r g u i e r, ό.π.σ. 87.

15. J. F a v a r d, ό.π.σ. 114 και βλ. επίσης Dossier de la Chancellerie (Les prisons- Notes et documents) - Statistiques du Ministère de la Justice - Juin 1982.

χής στο καθεστώς της ημιελευθερίας, μεταξύ των οποίων 2.385 κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής, 2.693 ταυτόχρονα με τη φυλάκιση (ab initio) και 275 διατάχθηκαν από το επί της ουσίας δικαστήριο.

Το 1981 αυτής της μορφής οι αποφάσεις ήταν 3.114, εκ των οποίων 1.418 κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής, 1.506 ab initio και 190 από το επί της ουσίας δικαστήριο¹⁶.

Τέλος, το 1982 οι παραπάνω αποφάσεις ήταν 2.352, εκ των οποίων 1.491 κλασσικής μορφής, 760 ab initio και 101 αποφάσεις του επί της ουσίας δικαστηρίου.

Εξάλλου την 1.5.1983, 420 κρατούμενοι είχαν γίνει δεκτοί στο καθεστώς αυτό, σε συνολικό αριθμό εγκλειστών 37.616, δηλαδή 1,11% ενώ την ίδια εποχή αντίστοιχα το 1982 το ποσοστό αυτό ήταν 0,99%¹⁷.

Ένα εμπόδιο το οποίο αναχαιτίζει κατά κάποιον τρόπο την πρόοδο του θεσμού είναι η έλλειψη κατάλληλης υποδομής.

Το 1975 υπήρχαν 120 χώροι ειδικά προορισμένοι για ημιελεύθερους (ανάμεσά τους 9 αυτόνομα κέντρα) και αντιπροσώπευαν 1560 θέσεις, το 1979 υπήρχαν 119 ανάλογοι χώροι (10 αυτόνομα κέντρα) και παρείχαν αντίστοιχα 1411 θέσεις· το 1983 περισσότερες από 1500 θέσεις προβλέπονταν για το καθεστώς αυτό (για άνδρες και γυναίκες). Οι περισσότερες από αυτές τις θέσεις βρίσκονται μέσα στα συνηθισμένα σωφρονιστικά καταστήματα πλην 342 οι οποίες αποτελούν το ολικό δυναμικό των 11 πλέον αυτόνομων κέντρων ημιελευθερίας. Το ποσοστό των κρατούμενων οι οποίοι επωφελήθηκαν του μέτρου δεν καλύπτει παρά το 48% των θέσεων της πρώτης κατηγορίας (δηλαδή κλασσικά καταστήματα κράτησης) ενώ στα αυτόνομα κέντρα το ποσοστό αυτό είναι αισθητά μεγαλύτερο και καλύπτει το 60% των θέσεων¹⁸. Η διαφορά έγκειται προφανώς στις καλύτερες συνθήκες των αυτόνομων κέντρων, εφόσον έχουν προβλεφθεί ειδικά.

2. Πλεονεκτήματα - Δυσκολίες.

Σημαντικά είναι, κατ' αρχήν, τα πλεονεκτήματα στον οικονομικό τομέα. Ο ημιελεύθερος μπορεί να διατηρήσει την επαγγελματική του απασχόληση, πράγμα το οποίο του επιτρέπει κατ' επέκταση, να ξεφύγει από την υποβόσκουσα α-

νεργία των φυλακών¹⁹ (να λάβουμε υπόψη μας πως στη Γαλλία εφαρμόζεται ευρέως ο θεσμός της εργασίας στα καταστήματα κράτησης), να συνεχίσει να ζει την οικογένειά του και ίσως ακόμα να μπορέσει να αποζημιώσει το θύμα, σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση η οποία τον βαρύνει. Υπάρχει εξάλλου και το επαγγελματικό ενδιαφέρον. Τα είδη εργασίας στα οποία μπορεί να απασχοληθεί ο κρατούμενος μέσα στο κατάστημα κράτησης είναι περιορισμένα αντίθετα απ' ότι συμβαίνει, βέβαια, έξω από τη φυλακή.

Ο ημιελεύθερος εργαζόμενος κερδίζει πολύ περισσότερα από τον εγκλειστο εργαζόμενο εφόσον το καθεστώς του του εξασφαλίζει μεγαλύτερο ποσοστό επί του μισθού του, ο οποίος ως σημειωθεί, ισοδυναμεί με εκείνον του ελεύθερου εργαζόμενου (άρθρ. D 136, D 113 CCP). Άλλωστε, το Ταμείο του Κράτους δεν βλάπτεται αν ληφθούν υπόψη οι διαφορές των μισθών των φυλακισμένων από εκείνους των ελεύθερων (σαφώς ανώτερων) οι οποίοι και ισχύουν για τους ημιελεύθερους (άρθρ. D 134, D 135 CCP).

Στον τομέα εργασίας των ημιελεύθερων, η Διοίκηση των φυλακών και ειδικότερα οι επιφορτισμένοι με την κοινωνική επανένταξη των κρατούμενων έχουν καθήκον να βεβαιωθούν για την εξωθεν απαραίτητη σύμπραξη με σκοπό την επιτυχία του σωφρονισμού. Ο ρόλος τους είναι εξίσου σημαντικός όσον αφορά τη σύνταξη του συμβολαίου εργασίας²⁰, του οποίου και ένα αντίγραφο κατατίθεται στο σωφρονιστικό κατάστημα, και όπου πρέπει να αναγράφονται ρητά οι ώρες εργασίας, οι συνθήκες απασχόλησης και το ύψος του μισθού. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρούνται οι ημιελεύθεροι εργαζόμενοι ως δυναμικό δεύτερης κατηγορίας και ο μισθός τους δεν πρέπει να είναι κατώτερος του βασικού.

Αυτή η συνεργασία είναι απαραίτητη τόσο με το νοσοκομειακό και ιατρικό περιβάλλον του ημιελεύθερου υπό ιατρική παρακολούθηση ή θεραπεία όσο και του επωφελομένου για επαγγελματική επιμόρφωση. Προϊόν αυτής της συνεργασίας είναι εκτός από την κατοχύρωση του ημιελεύθερου κρατούμενου και η οργάνωση των προγραμμάτων κατά τρόπο ο οποίος να εξυπηρετεί και την ίδια τη Διοίκηση. Το θεωρούμενο, πάντως, ως το κυριότερο ηθικό πλεονέκτημα της ισχύος και εφαρμογής του μέτρου της ημιελευθερίας, είναι το γεγονός ότι επιτρέπει στον κρατού-

16. Η μείωση των σχετικών αποφάσεων είναι αποτέλεσμα του νόμου για την αμνηστία, της ομαδικής απονομής χάριτος καθώς επίσης και της επιδείνωσης στην εθνική αγορά εργασίας (ό.π. Dossier de la Chancellerie).

17. Το ίδιο.

18. Το ίδιο, σ. 114.

19. J. F a n a r d, ό.π. σ. 132 «... λιγότεροι από τους μισούς κρατούμενους έχουν εργασία και αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται αργά αλλά σταθερά: το 1976 απασχολούνταν κατά μέσο όρο 50% των κρατούμενων, 49% το 1977, 48% το 1978 και 47% το 1979».

20. J. L a r g u i e r, ό.π. σελ. 84.

μενο να διαφύγει εν μέρει από την απραξία της φυλακής, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο της α-κοινωνικοποίησης²¹, συχνού «συμπτώματος» το οποίο επιφέρει ο εγκλεισμός.

Η ημιελεύθερη ζωή φαίνεται περισσότερο «υγιής» απ' ότι η ζωή μέσα στη φυλακή, χάρη στη σχετική πληρότητα και σφαιρικότητα των δραστηριοτήτων και ενδιαφερόντων που εξασφαλίζει, αφήνοντας μεγαλύτερα περιθώρια στο πνεύμα υπευθυνότητας. Ως καθεστώς δεν παύει πάντως, να είναι καθαυτό αντιφατικό· κατά τη διάρκεια της ημέρας οι ημιελεύθεροι απολαμβάνουν πλήρους ελευθερίας και εμπιστοσύνης το βράδυ δε, κατά την επιστροφή τους, τους γίνεται σωματική έρευνα εξονυχιστικότερη ίσως απ' ότι στους συνηθισμένους κρατούμενους, για λόγους προφανείς²².

Θα έπρεπε ίσως να βρεθούν κατάλληλοι τρόποι ώστε οι αντιθέσεις αυτές όπως και εκείνες ανάμεσα στις εργάσιμες ημέρες και τις αργίες να αμβλυνθούν (θα μπορούσαν αυτές οι τελευταίες να αφιερωθούν πχ., σε επιμορφωτική και δημιουργική διασκέδαση και όχι σε νοσηρή απραξία, κυρίως για τους νέους).

Άλλη ιδιαιτερότητα αποτελεί η σύνθετη θέση του Δικαστή Εκτέλεσης των Ποινών, για τον οποίο έχει ειπωθεί πως διαθέτει «βασιλικές εξουσίες» και αυτή του η ιδιαιτερότητα φανερώνει ταυτόχρονα τη δύναμη και την αδυναμία του. Αποφασίζει χωρίς αντίλογο και χωρίς οδό προσφυγής σε περιβάλλον διαποτισμένο με οσηδήποτε σχετικότητα²³ ενώ εξαρτάται ταυτόχρονα από

δύο διοικήσεις. Ο ρόλος του είναι και αυτός σύνθετος λόγω του κοινωνικού έργου το οποίο επιτελεί και καθορίζεται κυρίως από δύο ουσιαστικές αρμοδιότητες:

α) Συγκεκριμενοποίηση μιας κάποιας αοριστίας της ποινής η οποία περνάει πλέον στο στάδιο της πρακτικής εφαρμογής της και

β) Έλεγχος εγγυήσεων των κρατούμενων κατά την εφαρμογή του καθεστώτος του εγκλεισμού και υπεύθυνη επιλογή προσφορότερων μεθόδων εκτέλεσης των ποινών (άρθρ. D 115 επ. CCP).

Ο δικαστής αυτός είναι, πάντως, καταλληλότερος για την απαγγελία του μέτρου της ημιελευθερίας απ' ότι το δικαστήριο το οποίο κρίνει επί της ουσίας και το οποίο μένει απομακρυσμένο από τα περιστατικά της καθημερινής *infra muros* ζωής. Γι' αυτόν εξάλλου το λόγο, το δικαστήριο αποφασίζει αρκετά σπάνια τη λήψη παρόμοιων μέτρων. Ανάμεσα στις λοιπές δυσκολίες εφαρμογής της ημιελευθερίας, το πρόβλημα των καταστημάτων κράτησης τα οποία δεν διαθέτουν την κατάλληλη υποδομή ώστε να φιλοξενούν και ημιελεύθερους κρατούμενους. Τα κέντρα ημιελευθερίας είναι λειτουργικότερα εφόσον είναι εντελώς αυτόνομα. Έτσι θα μπορεί να αποφευχθεί κάθε περιστατικό σχετικό με τις σχέσεις των ημιελευθέρων με τους υπόλοιπους κρατούμενους και θα επιτευχθεί η ιδιαίτερη μεταχείρισή τους.

Παρ' όλες, πάντως, τις δυσκολίες η ημιελευθερία παραμένει μία αναμφισβήτητη πρόοδος, ένα μέσον αποφυγής πολλών από τις αρνητικές επιπτώσεις της φυλάκισης και της τέλει αποκοπής από το οικογενειακό και επαγγελματικό περιβάλλον και φαίνεται δεκτική μιας αρκετά βαθύτερης μεταρρύθμισης και αποτελεσματικότερης εφαρμογής.

21. Το ίδιο, σ. 87.

22. J. F a v a r d, ό.π. σ. 113.

23. Το ίδιο, σ. 110.